

૧૪૫ની 'ટીકા :- અહીં પણ અન્યવશનું સ્વરૂપ કહ્યું છે.' આત્મા સિવાય પરદ્રવ્યની ક્રિયામાં માને છે અને દયા, દાન આદિમાં ધર્મ માને છે એ બધા મિથ્યાદષ્ટિ છે. દ્રવ્યલિંગધારી મુનિ નગ્ન હોય છે. પણ દ્રવ્યલિંગધારી છે અંદર ધર્મ નથી. અંતર સમકિત નથી. સમકિત વિનાનું નગ્નપણું એ મુનિપણું નથી. એ દ્રવ્યલિંગધારી છે. એ 'દ્રવ્યલિંગધારી (મુનિ) ક્યારેક છ દ્રવ્યોમાં ચિત્ત જોડે છે.' ભગવાને કહેલા છ દ્રવ્યમાં ચિત્ત લગાવે છે એ તો રાગ છે. એ કોઈ ધર્મ નથી. આહાહા...! આકરી વાત છે.

છ દ્રવ્યો જે ભગવાને કહ્યાં, એમાં પણ જે ચિત્ત લગાવે છે એ પરવશ પરાધીન દુઃખી છે. એ રાગ છે અને રાગ છે એ દુઃખ છે, એ પરવશ છે. એને નિશ્ચય આવશ્યક, સત્ય આવશ્યક હોતા નથી. આહાહા...! 'ક્યારેક તેમના મૂર્ત-અમૂર્ત ચેતન-અચેતન ગુણોમાં મન જોડે છે...' છ દ્રવ્યમાં ચેતન એક છે, પાંચ અચેતન છે. એમાં વિચાર અને મન લગાવે એ પણ પરાધીન છે, એ પણ રાગને આધીન છે. કેમકે પરાધીન થયો અને એક દ્રવ્યમાં ત્રણ ભેદ કરીને વિચાર કરે તો એને રાગ જ થાય, ધર્મ નથી થતો. આકરી વાત છે, ભાઈ! અત્યારે તો કાંઈ ઠેકાણા વિનાનું ચાલે છે. બહારની નગ્ન ક્રિયા કરે એ ધર્મ, એ મુનિ. અહીં તો હજી સમકિતી પણ નથી. આહાહા...! મુનિપણું તો ક્યાંય રહી ગયું. સમકિતી

છ દ્રવ્યમાં, છ દ્રવ્યના ગુણમાં ચિત્ત લગાવે તો પણ પરાધીન મિથ્યાદષ્ટિ છે. આહાહા..! એમાં ધર્મ માને તો એ ધર્મ છે નહિ. છ દ્રવ્યના, છ દ્રવ્ય ગુણના અને છ દ્રવ્યની પર્યાયના. પર્યાય આવી. જુઓ!

‘તેમના અર્થપર્યાયો...’ ક્યારેક એની-છ દ્રવ્યની પ્રદેશત્વગુણ સિવાય અનંતગુણની પર્યાયનો વિચાર કરે છે. ક્યારેક વ્યંજનપર્યાયનો વિચાર કરે છે, પ્રદેશત્વગુણનો પર્યાય આકાર એનો વિચાર કરે છે. ‘પરંતુ ત્રિકાળ-નિરાવરણ, નિત્યાનંદ...’ આહાહા..! એમાં ચિત્ત લગાવે એ કોઈ ધર્મ નથી. છ દ્રવ્ય, છ દ્રવ્યના ગુણ અને છ દ્રવ્યની પર્યાય એ ત્રણેયમાં ચિત્ત લગાવે એ ધર્મ નથી. આહાહા..!

જગતને હજી તો સમ્યગ્દર્શન કોને કહેવું અને સમ્યગ્દર્શન કેમ ઉત્પન્ન થાય છે એની ખબર નથી અને મુનિપણું થઈ ગયું, નગ્નપણું લઈ લીધું. મુનિપણા વિના મોક્ષ થાય નહિ. પણ કયુ મુનિપણું? સમ્યગ્દર્શનમાં પહેલા અંતર આત્માના આનંદનો અનુભવ થાય છે. આહાહા..! છ દ્રવ્ય અને એના ગુણ-પર્યાયનો વિચાર છોડીને અંદરમાં અતીન્દ્રિય આનંદનો સ્વાદ આવે છે. સમ્યગ્દર્શન પ્રથમ ચોથે ગુણસ્થાને. આહાહા..! એના તો ઠેકાણા નહિ ને છ દ્રવ્યના વિચાર, ગુણ ને પર્યાયની ધારા ને (એના વિચાર કરે). આત્મા સિવાય પરદ્રવ્યની બધી ધારાના વિચાર કરે છે. અરે..! આત્મામાં પણ દ્રવ્ય, ગુણ ને પર્યાય ત્રણ ભેદનો વિચાર કરે છે એ પણ પરાધીન છે, એ ધર્મી નહિ. આહાહા..! ગજબ વાત!

‘પરંતુ ત્રિકાળ-નિરાવરણ...’ પ્રભુ આત્મા જે અંદર છે એ તો ત્રિકાળ નિરાવરણ છે. અંદર ચૈતન્યમૂર્તિ આત્મા જે છે એ તો ત્રિકાળ નિરાવરણ છે. ‘નિત્યાનંદ જેનું લક્ષણ છે...’ જેમાં અતીન્દ્રિય આનંદનું નિત્યાનંદ લક્ષણ છે. આહાહા..! અંદર જે ભગવાનઆત્મા નિત્ય-આનંદ, અતીન્દ્રિય આનંદમૂર્તિ છે. એ અતીન્દ્રિય આનંદમાં તો દષ્ટિ લગાવતા નથી અને ત્રિકાળી નિરાવરણ પ્રભુ, એમાં દષ્ટિ લગાવતા નથી અને બહારની ક્રિયા પંચમહાવ્રત ને અઠ્યાવીશ મૂળગુણ ને દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાયના વિચારમાં ચિત્તને લગાવે એ પરાધીન છે. એને મુનિ નથી કહેતા. આહાહા..! અંદર છે કે નહિ?

‘નિત્યાનંદ જેનું લક્ષણ...’ પ્રભુ અંદર આત્મા વસ્તુ જે છે એ ત્રિકાળ નિરાવરણ છે, નિત્ય આનંદ લક્ષણ છે. અતીન્દ્રિય આનંદ, અતીન્દ્રિય અમૃતથી ભરેલો છે. અને ‘એવા નિજકારણસમયસાર..’ પોતાનો આત્મા નિજ કારણસમયસાર નામ ધ્રુવ નિત્યાનંદ ત્રિકાળી. પરદ્રવ્યનો પણ વિચાર નહિ, પોતામાં દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાય ત્રણનો પણ વિચાર નહિ, પોતાની એક સમયની પર્યાય તરફ પણ લક્ષ નહિ... આહાહા..! ત્રિકાળ નિરાવરણ નિત્યાનંદ ઉપર ‘સમયસારના સ્વરૂપમાં...’ નિત્યાનંદ ત્રિકાળ નિરાવરણ એવો અંદર ભગવાનઆત્મા છે. એમાં ‘લીન સહજજ્ઞાનાદિ શુદ્ધગુણપર્યાયોના આધારભૂત...’ જે સહજજ્ઞાન, ત્રિકાળી જ્ઞાન, ત્રિકાળી આનંદ, ત્રિકાળી શાંતિ, ત્રિકાળી પ્રભુતા એવા ગુણના આધારભૂત ‘નિજ આત્મતત્ત્વ...’

આહાહા...! ભગવાનના દર્શન કરવા કે ભગવાનની જાત્રા-બાત્રા કરવી એ બધો શુભરાગ છે. એ કંઈ ધર્મ નથી. આહાહા...! ઝીણી વાત બહુ. પોતાનો પણ ત્રણ પ્રકારનો ભેદ કરીને વિચાર કરવો. દ્રવ્ય ત્રિકાળી એના જ્ઞાનાદિ ગુણ અને પર્યાય એવા ત્રણ ભેદનો વિચાર કરવો એ પણ રાગ છે, એ ધર્મ નથી. આહાહા...! સમકિતદષ્ટિ ધર્મ એને કહે છે. પ્રથમ ચોથું ગુણસ્થાન. સમ્યક્ મુનિપણું તો આઘી વાત.

‘ત્રિકાળી નિરાવરણ નિત્યાનંદ જેનું લક્ષણ છે એવા નિજ કારણસમયસારના સ્વરૂપમાં લીન સહજજ્ઞાનાદિ શુદ્ધગુણપર્યાયોના આધારભૂત નિજ આત્મતત્ત્વમાં ચિત્ત ક્યારેય જોડતો નથી,...’ અજ્ઞાની પોતાનો આનંદસ્વરૂપ પ્રભુ, અતીન્દ્રિય આનંદનો સાગર નાથ છે એમાં તો કદી ચિત્ત લગાવતો નથી અને દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાયમાં, પર દ્રવ્યમાં, દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રની ભક્તિ આદિમાં ચિત્ત લગાવે છે તો એને ધર્મ થતો નથી. આહાહા...! ગજબ વાત છે. માનવું કઠણ પડે. હજી માન્યતાના ઠેકાણા નથી ત્યાં મુનિપણું ક્યાંથી આવ્યું? અને મુનિપણા વિના મોક્ષ થાય નહિ. મુનિપણું પણ સમકિત વિના થતું નથી અને સમકિત પોતાના ત્રિકાળી દ્રવ્યના આશ્રય વિના થતું નથી. એ સમકિત કોઈ બહારના દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાયનો વિચાર કરવાથી કે સ્વદ્રવ્યનો વિચાર કરવાથી કે પરમાત્માની ભક્તિ, વિચાર અને જાત્રા કરવાથી બિલકુલ સમકિત થતું નથી. આહાહા...! એ તો રાગ છે, ભક્તિનો રાગ છે. આહાહા...! છે?

‘શુદ્ધગુણપર્યાયોના આધારભૂત...’ પવિત્ર ગુણ અને પવિત્ર પર્યાય, આનંદ ગુણ અને આનંદ દશા, એના આધારભૂત આત્મતત્ત્વ, એમાં ક્યારેય ચિત્ત નથી જોડતો. આહાહા...! એમાં-અંતર આનંદમાં ક્યારેય ચિત્ત નથી જોડતો. ‘તે તપોધનને પણ...’ એ તપોધન મુનિ નગ્ન દિગંબર હોય તોપણ. ‘કારણે જ (અર્થાત્ પર વિકલ્પોને વશ થતો હોવાના કારણે જ) અન્યવશ કહેવામાં આવ્યો છે.’ એ પરવશ છે. ધર્મ નથી. આહાહા...! એ અધર્મને વશ થયો છે. આહાહા...! દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાય ત્રણનો વિચાર કરવાથી અને છ દ્રવ્યનો વિચાર કરવાથી અને પરમાત્માની ભક્તિ, જાત્રા આદિ કરવાથી રાગ થાય છે, પરવશ થાય છે, દુઃખી થાય છે અને તેમાં ધર્મ માને તો મિથ્યાદષ્ટિ થાય છે. આહાહા...! આવી વાત છે.

આ આત્મા સિવાય કોઈપણ પદાર્થ, બીજો પદાર્થ ચાહે તો ભગવાન હોય અને ચાહે તો અન્ન, પાણી, આહાર, ઔષધ આદિ ચીજ હોય.. આહાહા...! એના ઉપર લક્ષ રહેવાથી રાગ ઉત્પન્ન થાય છે. એ પરાધીન છે. એ આત્મા પરાધીન છે, ધર્મી નથી. પરાધીન અધર્મ કરે છે એ તો. આહાહા...! પોતાનો જે ત્રિકાળી આનંદસ્વરૂપ લક્ષણ ભગવાન, એમાં ક્યારેય ચિત્ત જોડતો નથી. ‘મુનિવ્રત ધાર અનંત બૈર ત્રૈવેચક ઉપજાયો.’ અનંતવાર મુનિ થયો, નગ્ન દિગંબર પંચમહાવ્રતધારી અનંતવાર થયો. હજારો રાણી છોડીને, કરોડો રૂપિયાની પેદાશ છોડીને, દુકાન છોડીને મુનિ થયો પણ મિથ્યાદષ્ટિ (રહીને). એ રાગની ક્રિયામાં ધર્મ માનનારા. આહાહા...! એ મુનિ તો નથી, સમકિતી પણ નથી. આવી વાત છે. જગતથી ઊંધી છે. આહાહા...!

પોતાનો આત્મા જે શુદ્ધ ગુણપર્યાયનો આધાર. આધાર, હોં! શુદ્ધ ગુણપર્યાયનો વિચાર એમ નહિ. શુદ્ધ ગુણપર્યાયનો (આધાર). શુદ્ધ પવિત્ર અનંતગુણ અને અનંતી પર્યાયનો આધાર જે આત્મા દ્રવ્ય વસ્તુ એકરૂપ યીજ, એમાં ચિત્ત લગાવતો નથી અને એને છોડીને બીજે ચિત્ત લગાવે છે તો એને અધર્મ થાય છે, ધર્મ નથી થતો.

મુમુક્ષુ :- આ તો પ્રમાણનું દ્રવ્ય થયું. શુદ્ધ ગુણ પર્યાય.

ઉત્તર :- નહિ. પ્રમાણ-ફમાણની અહીં વાત નથી. અહીં તો એકરૂપ વસ્તુ દ્રવ્યની દૃષ્ટિ નિશ્ચય એ સમ્યક્ (છે).

મુમુક્ષુ :- પર્યાય...

ઉત્તર :- પર્યાયનો વિચાર પણ નહિ. એકલું ત્રિકાળી દ્રવ્ય. કીધું નહિ? 'શુદ્ધગુણપર્યાયોના આધારભૂત નિજ...' આત્મદ્રવ્ય. પર્યાય નહિ. શું કહ્યું? આકરી વાત છે, ભાઈ! વીતરાગ સર્વજ્ઞ પરમાત્મા એનો માર્ગ કોઈ અલૌકિક છે. અત્યારે તો લોકોમાં ગડબડ થઈ ગઈ છે). વ્રત, તપ ને ભક્તિ ને પૂજા ને જાત્રા એ ધર્મ.. ધર્મ... ધર્મ... ધર્મ... ધર્મ (છે). (એ તો) રાગ છે, વિકાર છે, એ ધર્મ નથી. આહાહા..!

અહીંયાં તો કહે છે કે શુદ્ધ ગુણપર્યાય નહિ, શુદ્ધ ગુણપર્યાયના આધારભૂત તત્ત્વ. સમજાણું કાંઈ? આહાહા..! 'શુદ્ધગુણપર્યાયોના આધારભૂત...' એકરૂપ 'નિજ આત્મતત્ત્વ...' ભગવાન પણ નહિ. નિજ આત્મતત્ત્વ. પોતાનું અંતરતત્ત્વ સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ શુદ્ધ આનંદ અને શુદ્ધ જ્ઞાનનો ગંજ-પિંડ, અતીન્દ્રિય આનંદનો પિંડ આત્મા અંદર છે. અતીન્દ્રિય આનંદ. વિષયનો આનંદ એ તો ઝેર છે. પાંચ ઇન્દ્રિયના વિષય, એનું જે સુખ કે કલ્પના છે એ તો કાળું ઝેર છે, કાળા નાગનું ઝેર છે. આહાહા..! અહીંયાં તો શુદ્ધ ગુણ અને પર્યાય એ નહિ. પણ શુદ્ધ ગુણપર્યાયનો આધાર આત્મા છે, એમ કહે છે. સમજાણું કાંઈ? આહાહા..! એના ગુણ અને પર્યાય અને દ્રવ્ય-ત્રણનો વિચાર કરવો એ પરાધીન છે, આસ્રવ છે, રાગ છે. આ તો શુદ્ધ ગુણપર્યાયનો આધાર એકરૂપ જે વસ્તુ. આહાહા..! આવું સાંભળ્યું ન હોય એટલે કઠણ પડે. માર્ગ તો આવો છે. અત્યારે તો બધી ગડબડ થઈ ગઈ છે. બધા સંપ્રદાયમાં આ કરવું.. આ કરવું.. આ કરવું... વ્રત પાળવા ને વ્રત પાળવા એ ધર્મ છે. વ્રત તો આસ્રવ છે, આસ્રવ એ દુઃખ છે. દુઃખ એ ધર્મ નથી, અધર્મ છે. આહાહા..! ગજબ વાત છે, પ્રભુ!

અહીં તો પ્રભુ આત્મા એક સિવાય બીજાનો વિચાર કરવો અને બીજા ઉપર લક્ષ જવું, ચાહે તો ગીરનાર, સમ્મેદશિખર અને શૈત્રુજય અને ચાહે તો ત્રણલોકના નાથનું સમવસરણ (હોય), સમવસરણમાં જઈને ભગવાનની આરતી ઉતારે તો એ બધો રાગ છે, ધર્મ નથી. અનંતવાર એવું કર્યું છે. મહાવિદેહકેત્રમાં તીર્થકરનો કદી વિરહ હોતો નથી. ત્યાં અનંતવાર જન્મ્યો છે. દરેક જીવે ત્યાં અનંતવાર જન્મ લીધો છે. જન્મ લઈને ભગવાનના સમવસરણમાં પણ અનંતવાર ગયો છે. સમવસરણમાં જઈને ભગવાનની આરતી અનંતવાર

ઉતારી છે. આહાહા..! હીરા-રત્નની થાળી, કલ્પવૃક્ષના ફૂલ (લઈને આરતી ઉતારી). આહાહા..! એ શુભરાગ છે, ધર્મ નહિ.

જેટલો પરદ્રવ્ય(નો) આશ્રય થાય છે એ કોઈ ધર્મ નથી. સ્વદ્રવ્યનો આશ્રય થાય એનું નામ ધર્મ છે. બહુ ટૂંકી વાત આ છે. સાંભળ્યું પણ ન હોય કોઈ દિ'. બહારની પ્રવૃત્તિમાં ધર્મ માને. હજી તો સમકિતના ઠેકાણા નથી મુનિપણું ક્યાંથી આવ્યું? ઊંઘી પ્રરૂપણા કરે છે કે ભગવાનના દર્શન કરવાથી ધર્મ થાય, જાત્રા કરવાથી ધર્મ થાય એ માન્યતા મિથ્યાદષ્ટિ અજ્ઞાનીની છે. એ જૈન નથી. એને જૈનની શ્રદ્ધા નથી. 'પંડિતજી'! આવી વાત છે, ભાઈ! 'વિજયભાઈ'! સમજાય છે કાંઈ? આકરી વાત છે. આહાહા..! પહેલા અહીં આવ્યા હતા? આહાહા..!

અરે..! અહીં આચાર્ય મહારાજ 'કુંદકુંદાચાર્ય' એમની ટીકા કરનાર 'પદ્મપ્રભમલધારિદેવ' મુનિ. આ મુનિ. એ ટીકા કરનાર છે. એ ટીકા કરનાર એમ કહે છે કે તારા દ્રવ્ય પદાર્થ સિવાય બીજા કોઈ પણ અરિહંત, પંચપરમેષ્ઠીનું લક્ષ કરીશ તો રાગ થશે. ધર્મ નહિ. આહાહા..! અને પંચમહાવ્રત ધારણ કરે એ પણ ધર્મ નથી અને પર જીવની હું દયા પાળી શકું એવી માન્યતા મિથ્યાદષ્ટિની છે. પરની દયા આત્મા પાળી શકતો નથી. પરદ્રવ્ય છે એને આત્મા અડતો નથી. એક દ્રવ્ય બીજા દ્રવ્યને અડતું નથી. એને ઠેકાણે દયા પાળી શકું છું એમ માને એ મિથ્યાદષ્ટિ છે, જૈન નથી. એ તો જૈન નથી પણ એની દયાનો ભાવ આવ્યો એ રાગ છે. એ રાગ હિંસા છે. આત્માના સ્વરૂપની હિંસા છે. એ હિંસાને ધર્મ માને એ પણ જૈન નથી, મિથ્યાદષ્ટિ છે. કોઈ દિ' સાંભળી નહિ હોય એવી વાત છે.

અહીં તો ૪૫ વર્ષથી ચાલે છે. ૪૫ વર્ષ અહીં થયા. સમજાણું કાંઈ? ૪૦ અને ૫ = ૪૫ વર્ષ આ જંગલમાં થયા. ૪૫ વર્ષે આવ્યા હતા અને ૪૫ વર્ષ અહીં થયા. ૮૧ વર્ષ ચાલે છે. શરીરને ૮૧ મું વર્ષ ચાલે છે. ૮૦ અને ૧. ૮૧ સમજો છો? ઇક્યાનવે. ૮૦ ઉપર ૧. ૮૦ ઉપર ૧. ૪૫ વર્ષ અહીંયાં થયા અને ૪૫ વર્ષે આવ્યા. આ વાત તો ૪૫ વર્ષથી ચાલે છે. ૩૦ લાખ પુસ્તક તો બહાર પડી ગયા છે. ૨૨ લાખ અહીંથી અને ૮ લાખ 'જયપુર'થી. અને હવે ૭ લાખ 'મુંબઈ'થી બહાર પડશે. ઘણા પુસ્તકો બહાર પડે છે. પણ વાંચવા માટે નિવૃત્તિ નથી મળતી. આહાહા..! અને વાંચે તો પાછા એ પરદ્રવ્યથી લાભ થાય એવી માન્યતા કાઢે છે. આહાહા..! એ મિથ્યાત્વ છે. સાધુ થયા હોય તોપણ એ મિથ્યાદષ્ટિ છે, સાધુ નથી. પુણ્ય મહાવ્રતમાં ધર્મ મનાવે, માને તો મિથ્યાદષ્ટિ છે. કેમકે મહાવ્રત એ આસ્રવ છે અને આસ્રવ એ રાગ છે, રાગ છે એ દુઃખ છે. આહાહા..! એને ધર્મ મનાવે અને (એનાથી) ધર્મ થાય છે (એમ માને) એ જૈન નથી, મિથ્યાદષ્ટિ અજ્ઞાની છે. આહાહા..! આવી વાત!

અહીં એ કહે છે. આત્મા સિવાય બીજી ચીજ નહિ. એ તો નહિ. હવે આત્મામાં

પણ દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાય એવા ત્રણ ભેદ પણ નહિ. પણ આત્મા જે છે એ શુદ્ધ ગુણ ત્રિકાળી પવિત્ર ગુણ અનંત છે અને એની પર્યાય છે એ ગુણ અને પર્યાયનું આધારભૂત તત્ત્વ એક છે. એક એના ઉપર દૃષ્ટિ નથી લગાવતા, એના ઉપર ચિત્ત નથી લગાવતા, એ ઉપર લક્ષ નથી કરતા તો એ મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. આહાહા...! આવી વાત છે.

‘શુદ્ધગુણપર્યાયોના આધારભૂત...’ એમાં એમ પણ આવ્યું કે આત્માની પર્યાયનો આધાર આત્મા છે. આત્માની પર્યાયનો આધાર બીજી ચીજ નથી. આવ્યું ને? શું કીધું? સમ્યગ્દર્શનની પર્યાય જ્યારે ઉત્પન્ન થાય તો પોતાના ત્રિકાળ આત્માના આધારે ઉત્પન્ન થાય છે. એ સમ્યગ્દર્શનની પર્યાય પરદ્રવ્યના અવલંબને કદી ઉત્પન્ન થતી નથી. સમ્યગ્દર્શનની પર્યાય અને ત્રિકાળી ગુણ, એ પર્યાય ને ગુણ પરના આધારે નથી. એ પર્યાય અને ગુણ પરને આધારે નથી. એ પર્યાય ને ગુણ પોતાના આધારે છે. આહાહા...! છે?

‘શુદ્ધગુણપર્યાયોના આધારભૂત...’ આહાહા...! આ તો સિદ્ધાંત છે. આ કાંઈ વાર્તા નથી, કથા વાર્તા નથી. ત્રિલોકનાથ સર્વજ્ઞ ભગવાન જિનેશ્વરદેવની દિવ્યધ્વનિ છે. સાક્ષાત્ ભગવાન મહાવિદેહમાં બિરાજે છે. એમની પાસેથી આવ્યું છે. ‘કુંદકુંદાર્ય’ ત્યાં ગયા હતા. સંવત ૪૯. બે હજાર વર્ષ પહેલા. ‘કુંદકુંદાર્ય’ નગ્ન મુનિ આ પુસ્તક બનાવનાર ત્યાં ગયા હતા. આઠ દિવસ રહ્યા હતા. આઠ દિવસ રહીને ભગવાનને સમવસરણમાં સાંભળ્યા. ત્યાંથી આવીને આ શાસ્ત્ર બનાવ્યા કે ભગવાન આમ કહે છે. હમણા કહેશે કે ભગવાન આમ કહે છે. નીચે આવશે.

‘આધારભૂત નિજ આત્મતત્ત્વમાં ચિત્ત ક્યારેય જોડતો નથી, તે તપોધનને પણ...’ એ મુનિ નગ્ન હોય તોપણ ‘તે કારણે જ (અર્થાત્ પર વિકલ્પોને વશ થતો હોવાના કારણે જ) અન્યવશ કહેવામાં આવ્યો છે.’ પરવશ છે, પરાધીન છે. આહાહા...! પોતાનું ત્રિકાળી દ્રવ્ય ભગવાન, એકરૂપ શુદ્ધ ગુણપર્યાયના આધારભૂત તત્ત્વ દ્રવ્ય, એના ઉપર દૃષ્ટિ નથી કરતા, એની ઓળખાણ કરતા નથી, ત્યાં ચિત્ત લગાવતા નથી એ બધા પરવશ, પરાધીન મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. આહાહા...! આવી વાત છે. હવે આ કહેશે કે આ કહે છે કોણ? ઇ કહેશે કે આ વાક્ય છે કોનું?

‘જેમણે દર્શનમોહનીય અને ચારિત્રમોહનીય કર્મરૂપી તિમિરસમૂહનો નાશ કર્યો છે...’ એમનું આ વાક્ય છે. આહાહા...! જેમણે દર્શનમોહનીય-મિથ્યાત્વ, ચારિત્રમોહનીય-રાગ-દ્વેષ એ કર્મરૂપી તિમિર એટલે અંધકારસમૂહનો નાશ કર્યો છે. આહાહા...! એ પરમાત્માએ આ કહ્યું છે. આ કોઈની કલ્પનાની કે આચાર્યની કલ્પનાની વાત નથી. ત્રિલોકનાથ તીર્થકરદેવ... આહાહા...! ‘સીમંધરસ્વામી’ કેવળી ભગવાન બિરાજે છે એમની આ વાણી છે. આહાહા...! દર્શનમોહનો નાશ કર્યો હોય, ચારિત્રમોહનો નાશ કર્યો હોય ‘અને પરમાત્મતત્ત્વની ભાવનાથી ઉત્પન્ન...’ પાછા એ પરમાત્મા થયા કઈ રીતે? પરમાત્મા થયા કઈ રીતે? કે ‘પરમાત્મતત્ત્વની

ભાવનાથી ઉત્પન્ન...' પોતાનું પરમસ્વરૂપ ભગવાનઆત્મા, નિર્મળાનંદ, એની ભાવના-એકાગ્રતા, એનાથી ઉત્પન્ન થયેલ 'વીતરાગસુખામૃતના...' વીતરાગના આનંદના અમૃતને પીવો. એ ભગવાન કેવળી વીતરાગ આનંદને પીવે છે. આહાહા..!

'વીતરાગસુખામૃતના...' સુખરૂપી અમૃતના 'પાનમાં જે ઉન્મુખ (તત્પર) છે...' અંતર આનંદના અનુભવમાં ભગવાન તત્પર છે. સર્વજ્ઞ વીતરાગ તીર્થંકર વાણી કહેવામાં તત્પર છે એમ નહિ. આહાહા..! વાણી તો જડ છે. જડ તો જડને આધારે નીકળે છે. દિવ્યધ્વનિ પણ જડથી નીકળે છે. ભગવાન તો 'વીતરાગસુખામૃતના પાનમાં જે ઉન્મુખ (તત્પર) છે...' છે? આહાહા..! ઇન્દ્રિયના વિષય દુઃખ-ઝેર છે. પોતાનો અતીન્દ્રિય આનંદસ્વભાવ આત્મા એ અતીન્દ્રિય આનંદઅમૃત વીતરાગી સુખ, વીતરાગી સુખ-અમૃત, એના પાનમાં જે તત્પર છે 'એવા શ્રમણો ખરેખર મહાશ્રમણો છે,...' એવા સાધુને વાસ્તવિક સાધુ કહે છે. આહાહા..! 'વિજયભાઈ'! સમજાય છે? ઘરે પુસ્તકો તો ઘણા છે. અહીંથી ત્યાં પુસ્તકો તો ઘણા આવ્યા છે પણ ધંધા આડે નવરાશ ન મળે. આહાહા..! શું કહ્યું?

આ પોતાના સ્વદ્રવ્ય સિવાય પરમાત્મા કહે છે કે તું મારા ઉપર લક્ષ કરીશ તો તને રાગ થશે, ધર્મ નહિ થાય. અને તારામાં ત્રણ ભેદ પાડીશ (અર્થાત્) દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાય ત્રણ ભાગ પાડીને વિચારીશ તો રાગ થશે. એમ કોણ કહે છે? કે જે 'ભગવાન પરમાત્મતત્ત્વની ભાવનાથી ઉત્પન્ન વીતરાગસુખામૃતના પાનમાં જે ઉન્મુખ (તત્પર) છે એવા શ્રમણો ખરેખર મહાશ્રમણો છે,...' એ સાધુ એ સાધુ છે. આહાહા..! એ સાધુને સાધુ કહે છે. વસ્ત્ર રાખે અને મુનિ માને એ મુનિ છે નહિ. વસ્ત્ર છોડીને નગ્ન થયા એ પણ મુનિ નથી. અંતર ચીજ દષ્ટિમાં લીધી નહિ, આત્માનો અનુભવ સમકિત થયા નહિ તો એ મુનિ નથી અને સમકિતી નથી. આહાહા..!

'એવા શ્રમણો ખરેખર મહાશ્રમણો છે, પરમ શ્રુતકેવળીઓ છે;...' આ શ્રુતકેવળી લીધા. કેવળી નથી લીધા. પરમશ્રુતકેવળી. 'તેઓ ખરેખર અન્યવશનું આવું (—ઉપર કહ્યા પ્રમાણે) સ્વરૂપ કહે છે.' આહાહા..! શ્રુતકેવળી 'ગૌતમ' ગણધર અને એમના પછી જે પરંપરાએ શ્રુતકેવળી થયા. ત્યાં-મહાવિદેહમાં પણ શ્રુતકેવળી છે. પરમાત્મા પાસે પૂર્ણ શ્રુતકેવળી આત્માના આનંદમાં રહેનારા. એવા શ્રુતકેવળી છે 'તેઓ ખરેખર અન્યવશનું..' પરવશનું. અંતર દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાય ત્રણનો વિચાર કરનાર પરવશનું આવું સ્વરૂપ કહે છે. આહાહા..! કોઈ વ્યક્તિની વાત નથી.

મહાશ્રુતકેવળી ગણધર ભગવાન પાસે સીધું સાંભળ્યું છે અને સીધું આત્મામાંથી પ્રાપ્ત કર્યું છે. આત્મામાંથી આત્માનો અતીન્દ્રિય આનંદનો સ્વાદ લીધો છે. આહાહા..! અતીન્દ્રિય આનંદનો સ્વાદ. આ સ્વાદ કેવો હશે? આ દૂધપાકનો સ્વાદ, આ સાકરનો સ્વાદ, ધૂળનો સ્વાદ એ સ્વાદ પણ આત્મા નથી લેતો. એ તો જડ છે. એ જડ ઉપર લક્ષ કરીને રાગ

કરે છે એ રાગનો સ્વાદ લે છે. પરનો સ્વાદ નહિ. આહાહા...! રોટલીનો, દાળ, ભાતનો, ચુરમાનો, લાડવાનો, સાકરનો એનો સ્વાદ ક્યારેય અજ્ઞાની આત્મા પણ નથી લેતો. એ તરફનું લક્ષ કરીને 'આ ઠીક છે' એવો રાગ કરે છે, એ રાગનો સ્વાદ છે. આહાહા...! શ્રમણને રાગરહિત આત્માના આનંદનો સ્વાદ છે. પર તરફનું લક્ષ છૂટી ગયું છે. આહાહા...! ઝીણી વાત છે, ભાઈ! પરમ સત્ય છે. આહાહા...! સાંભળવામાં કઠણ પડે.

પોતાની ચીજ છે. પોતાની ચીજ સિવાય બીજી ચીજ ભગવાન પંચપરમેષ્ઠીનો પણ વિચાર કરવામાં રોકાય તો રાગ છે. (એનાથી) પુણ્યબંધ થશે, ધર્મ નહિ થાય. એ તો નહિ થાય પણ પોતાના આત્મામાં દ્રવ્ય-વસ્તુ અને ગુણ-શક્તિ, પર્યાય-અવસ્થા, ત્રણનો વિચાર કરશે તોપણ ધર્મ નહિ થાય. આહાહા...! તોપણ રાગ થશે. ત્રણ થયા તો ત્રણના વિચારમાં રાગ થશે. ધર્મ નહિ થાય. સમકિત નહિ થાય. ત્રણનો વિચાર કરવાથી સમકિત નહિ થાય. પંચપરમેષ્ઠીનો વિચાર કરવાથી સમકિત નહિ થાય. પોતાના શુદ્ધ ગુણપર્યાયનો વિચાર કરવાથી સમકિત નહિ થાય. શુદ્ધ ગુણપર્યાયનો આધાર આત્મા છે. એની અંદર વિચાર કરવાથી સમકિત થશે. આહાહા...! આવી વાત છે. દુનિયાને આકરી લાગે. દુનિયામાં તો જ્યાં હોય ત્યાં વ્રત પાળો, વ્રત કરો, અહિંસા કરો, જીવની દયા પાળો, સત્ય બોલો, જૂઠું ન બોલો તો ધર્મ થશે. ધૂળેય ધર્મ નથી. પાંચમહાવ્રત ચોખ્ખા પાળે, એના માટે ચોકા કરીને આહાર લે તો તો મિથ્યાદષ્ટિ છે. ચોકા કરીને લે, એને માટે બનાવે અને દે અને સાધુ મનાવે એ તો મિથ્યાદષ્ટિ છે. આહાહા...! અહીં તો કહે છે કે એના માટે (બનાવેલો) આહાર ન લે, ચોકા કરીને ન લે, નિર્દોષ લે, અંદર છ દ્રવ્યના વિચારમાં રોકાય, પર વિચારમાં ન રોકાય તોપણ તે અજ્ઞાની છે, મિથ્યાદષ્ટિ છે, પરવશ છે. આહાહા...! કેમકે રાગ ઉત્પન્ન થાય છે.

એક સ્વરૂપ ચિદાનંદ પ્રભુ! શુદ્ધ ગુણ અને શુદ્ધ પર્યાય અવસ્થા, હાલત, એને ધરનાર જે શુદ્ધ તત્ત્વ ભગવાન છે, એના ઉપર ચિત્ત લગાવવાથી સમ્યગ્દર્શન થાય છે. ધર્મની પહેલી સીઠી, ધર્મનું પહેલું સોપાન ત્યાંથી થાય છે. એ સિવાય એકડા વિનાના મીંડા છે. આહાહા...! કેટલાએ તો કદી સાંભળ્યું પણ નહિ હોય. આવી વાત અત્યારે ચાલતી નથી. ગડબડ-ગડબડ. ક્રિયા કરો, આ કરો... અને આ કરો... આ કરો... આ કરો. આહાહા...!

આ વાત કોણ કહે છે? આકરી વાત લીધી છે ને? કે પોતાના સિવાય પંચપરમેષ્ઠીનું ધ્યાન પણ રાગ છે. અને પોતાના દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાય ત્રણનો વિચાર પણ રાગ છે. એ ત્રણેય રાગ તો ધર્મ કઈ રીતે થાય? તો કહે છે, આત્મા જે ત્રિકાળ શુદ્ધ ગુણપર્યાયનો આધાર દ્રવ્ય છે, એ દ્રવ્ય ઉપર દષ્ટિ પડવાથી સમકિત થાય છે. એ કોણ કહે છે? મહાશ્રમણ કહે છે, શ્રુતકેવળી કહે છે. આહાહા...! છે?

'પરમશ્રુતકેવળીઓ છે;...' મહાશ્રમણ છે. 'તેઓ ખરેખર અન્યવશનું...' પરાધીન જીવનું

એવું સ્વરૂપ કહે છે. આહાહા...! પરાધીન છે... પરાધીન છે. પોતાનો નિત્યાનંદ પ્રભુ, સહજાનંદસ્વરૂપ પ્રભુ, એની અંદર જાતો નથી અને અંતરનું અવલંબન લેતો નથી અને બહારની ક્રિયાકાંડમાં બધા ધર્મ માને છે એ પરાધીન મિથ્યાદષ્ટિ છે. આહાહા...! આવી વાત છે.

મુમુક્ષુ :- પરમ સત્ય.

ઉત્તર :- પરમ સત્ય તો આ વાત છે. ભાઈ! આજ માને, કાલે માને, પછી માને. આ વસ્તુ માન્યા વિના એના જન્મ-મરણનો અંત નહિ આવે. દુનિયાની સિફારીશ ચાલે કે જાજા માનનારા આવા છે માટે સત્ય છે. સત્યને એવી સંખ્યાની જરૂર નથી. સત્યને જાજા માને તો સત્ય છે અને થોડા માને તો સત્ય નથી એમ નથી. સત્ય તો સત્ય જ છે. માનનાર એક હોય તોપણ સત્ય તો સત્ય જ છે. આહાહા...!

આ સત્ય ભગવાને કહ્યું છે. અનંત શ્રુતકેવળીઓ, ત્રિલોકનાથ પાસે સીધું સાંભળ્યું છે એવા શ્રુતકેવળી, ગણધર અનંત ગણધરોએ આમ કહ્યું છે કે પરદ્રવ્યનું ધ્યાન કરીશ તો રાગ થશે. તારામાં દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાય ત્રણનો ભેદ પાડીને ધ્યાન કરીશ તો રાગ થશે. આહાહા...! તારો આત્મા જે અંદર પરમાનંદની મૂર્તિ પ્રભુ, અતીન્દ્રિય આનંદનું ધામ, અતીન્દ્રિય જ્ઞાનનું ધામ, અતીન્દ્રિય શાંતિનું ધામ, અતીન્દ્રિય શાંતિનો સાગર-સમુદ્ર પ્રભુ છે. એવું જે તત્ત્વ-ચીજ છે, એમાં ભેદ પાડ્યા વિના એ તત્ત્વ ઉપર દષ્ટિ દેતાં સમકિત થાય છે. ધર્મની પહેલી સીઠી આમ થાય છે. ધર્મનું પહેલું સોપાન. આહાહા...! આ તો આખો દિ' બહારની ક્રિયા કરે, આ સામાયિક કરી, પોષા કર્યા. ક્યાં સામાયિક હતો? સમકિત વિના સામાયિક કેવી? સામાયિકમાં તો સમતાનો લાભ છે. સમતામાં વીતરાગનો લાભ છે. વીતરાગનો લાભ ક્યારે થાય? વીતરાગી આત્મામાં દષ્ટિ લગાવીને એકાગ્ર થાય તો વીતરાગનો લાભ થાય. આહાહા...! આ તો ભાન ન મળે કાંઈ અને પથરણા પાથરીને સામાયિક કરી, પોષા કર્યા, પડિક્કમણા કર્યા. બધો ભ્રમ છે. એ ધર્મ નથી. આહાહા...! માર્ગ આવો છે.

ભગવાન! અહીં તો ભગવાન તરીકે બોલાવે છે. આત્મા તો ભગવાન છે અંદર. 'સમયસાર'ની ૭૨મી ગાથામાં આત્માને ભગવાન કહીને બોલાવે છે. ભગવાન! તારામાં શુભ-અશુભભાવ થાય એ મલિન દુઃખ છે. એ તારી ચીજ નહિ, પ્રભુ! એમ કહે છે. ભગવાન કહે છે. આહાહા...! દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, પૂજાનો ભાવ વિકલ્પ ઊઠે છે એ તો રાગ છે, દુઃખ છે. ભગવાન! એ તારું સ્વરૂપ નહિ. એમ ૭૨ ગાથામાં છે. 'સમયસાર'માં ભગવાન તરીકે બોલાવ્યો છે. આચાર્યોએ ભગવાન તરીકે બોલાવ્યો છે. તારું સ્વરૂપ ભગવાન છે. આહાહા...! અને તું ભગવાન થવાને લાયક છો. પણ તારી દષ્ટિ જ્યાં ભગવાન છે ત્યાં જતી નથી અને બીજામાં રહે છે. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ?

ટીકાકારે કેવું કહ્યું કે, ભાઈ! આવી વાત મોંઘી છે, દુર્લભ છે એ અમે એકલા નથી કહેતા. શ્રુતકેવળીઓએ કહી છે. ભગવાન પાસે સીધા સાંભળનારા ગણધર. ત્યાં મહાવિદેહમાં

પરમાત્મા પાસે ગણધર બિરાજે છે. અહીં પણ ‘મહાવીર’ પાસે ‘ગૌતમ’ ગણધર હતા. એ બધા ગણધરો અનંત તીર્થંકરના જેટલા ગણધર શ્રુતકેવળી છે એ બધાનું આ કથન છે. આહાહા...! તેઓએ આ કહ્યું છે. કોઈ એક વ્યક્તિએ કહ્યું છે અને કલ્પનાએ કહ્યું છે, એવો કોઈ સંપ્રદાય બાંધવા માટે કહ્યું છે (એમ નથી). વસ્તુનું સ્વરૂપ આવું છે એમ ભગવાન ત્રિલોકનાથના શ્રુતકેવળીએ કહ્યું છે. આહાહા...!

‘એવી રીતે (અન્યત્ર શ્લોક દ્વારા) કહ્યું છે કે :-’

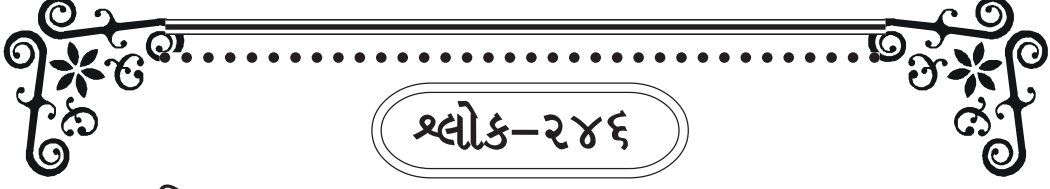
આત્મકાર્ય પરિત્યજ્ય દ્ષ્ટાદ્ષ્ટવિરુદ્ધયા ।
યતીનાં બ્રહ્મનિષ્ઠાનાં કિં તયા પરિચિન્તયા ॥

‘શ્લોકાર્થ :- આત્મકાર્યને છોડીને...’ આહાહા...! શુદ્ધ ચૈતન્યગુણ અને પર્યાયને ધરનાર દ્રવ્ય એ વસ્તુના કાર્યને છોડીને, નિજ દ્રવ્યની દૃષ્ટિ છોડી તો પર્યાયનું કાર્ય થયું નહિ. આત્મકાર્ય તો પર્યાય છે. પણ આત્મદૃષ્ટિ કરી નહિ તો કાર્ય થયું નહિ. ‘આત્મકાર્યને છોડીને...’ તારું આત્માનું કાર્ય એટલે મોક્ષમાર્ગની નિર્મળ પર્યાય છોડીને ‘દૃષ્ટ તથા અદૃષ્ટથી વિરુદ્ધ એવી તે ચિંતાથી...’ ભગવાન આદિ ચીજ દેખવામાં આવે છે, નથી દેખાતી એવી ચીજ ધર્માસ્તિ આદિ એવી ચિંતા. એની ચિંતા. ‘(-પ્રત્યક્ષ તથા પરોક્ષથી વિરુદ્ધ એવા વિકલ્પોથી)...’ આહાહા...! મહા ‘બ્રહ્મનિષ્ઠ યતિઓને...’ બ્રહ્મ એટલે આનંદમાં લીન થનાર યતિ, મુનિને ‘શું પ્રયોજન છે?’ બીજાનું શું પ્રયોજન છે? આહાહા...! પોતાના આત્માના આનંદનું કાર્ય કરવાનું છે. મુનિને બીજા કાર્યો છે જ ક્યાં? આહાહા...! એમ કહ્યું, જુઓ!

‘બ્રહ્મનિષ્ઠ યતિઓને...’ બ્રહ્મ એટલે આનંદ. અતીન્દ્રિય આનંદમાં લીન મુનિ છે તેમને ‘શું પ્રયોજન છે?’ દૃષ્ટ અને અદૃષ્ટ પદાર્થના વિચારમાં રોકાવું... આહાહા...! શું કીધું? ‘આત્મકાર્યને છોડીને દૃષ્ટ અને અદૃષ્ટથી વિરુદ્ધ...’ પોતાથી (અન્ય એવા) દૃષ્ટ અને અદૃષ્ટ પદાર્થો એ વિરુદ્ધ છે. પોતાથી પર એવા દૃષ્ટ કે અદૃષ્ટની ચિંતામાં રોકાવું એ વિરુદ્ધ છે. છે? ‘આત્મકાર્યને છોડીને...’ પોતાનો પ્રભુ અતીન્દ્રિય આનંદસ્વરૂપ છે એના આનંદનું કાર્ય છોડીને ‘દૃષ્ટ તથા અદૃષ્ટથી વિરુદ્ધ...’ પોતાના આત્માથી વિરુદ્ધ બધા. આહાહા...! દેખાય એ ચીજ કે અરૂપી ન દેખાય એ બધી ચીજ વિરુદ્ધ છે. આહાહા...!

‘એવી તે ચિંતાથી (-પ્રત્યક્ષ તથા પરોક્ષથી વિરુદ્ધ એવા વિકલ્પોથી) બ્રહ્મનિષ્ઠ યતિઓને શું પ્રયોજન છે?’ આહાહા...! પોતાની ચીજ આત્મા આનંદસ્વરૂપ બિરાજે છે. અતીન્દ્રિય આનંદનો ભંડાર છે. અંતરમાં આત્મા વીતરાગમૂર્તિ છે, વીતરાગસ્વરૂપ છે. એવા વીતરાગસ્વરૂપમાં લીન થનારા બ્રહ્મનિષ્ઠ, એને બીજાનું શું કામ? એને બીજાથી શું કામ? કે હું ઉપદેશ આપું તો દુનિયા સમજે અને આ ને તે... એનું તારે શું કામ છે? ઉપદેશ-વાણી જડ છે. અને એ સમજશે તો એની પર્યાયથી સમજશે. તારી ભાષાથી નહિ સમજે. આહાહા...! ભારે કામ છે. ‘બ્રહ્મનિષ્ઠ યતિઓને શું પ્રયોજન છે?’ આહાહા...!

‘વળી (આ ૧૪૫મી ગાથાની ટીકા પૂર્ણ કરતાં ટીકાકાર મુનિરાજ શ્લોક કહે છે) :-’

શ્લોક-૨૪૬

તથા હિ -

(અનુષ્ટુભ)

યાવચ્ચિન્તાસ્તિ જન્તૂનાં તાવદ્ભવતિ સંસૃતિઃ ।

યથેધનસનાથસ્ય સ્વાહાનાથસ્ય વર્ધનમ્ ॥૨૪૬॥

[શ્લોકાર્થ :-] જેમ ઇન્ધનયુક્ત અગ્નિ વૃદ્ધિ પામે છે (અર્થાત્ જ્યાં સુધી ઇન્ધન છે ત્યાં સુધી અગ્નિની વૃદ્ધિ થાય છે), તેમ જ્યાં સુધી જીવોને ચિંતા (વિકલ્પો) છે ત્યાં સુધી સંસાર છે. ૨૪૬.

શ્લોક-૨૪૬ ઉપર પ્રવચન

હવે પોતે ‘પદ્મપ્રભમલધારિદેવ’ ટીકા કરનારા (શ્લોક કહે છે).

યાવચ્ચિન્તાસ્તિ જન્તૂનાં તાવદ્ભવતિ સંસૃતિઃ ।

યથેધનસનાથસ્ય સ્વાહાનાથસ્ય વર્ધનમ્ ॥૨૪૬॥

શ્લોકાર્થ :- ‘જેમ ઇન્ધનયુક્ત અગ્નિ વૃદ્ધિ પામે છે...’ ઇન્ધન. અગ્નિમાં ઇંધણ નાખવાથી અગ્નિ પ્રજ્વલિત થાય છે, અગ્નિ વૃદ્ધિ પામે છે. આહાહા...! અગ્નિમાં ઇન્ધન નાખવાથી અગ્નિ વૃદ્ધિ પામે છે. ‘(અર્થાત્ જ્યાં સુધી ઇન્ધન છે ત્યાં સુધી અગ્નિની વૃદ્ધિ થાય છે), તેમ જ્યાં સુધી જીવોને ચિંતા (વિકલ્પો) છે...’ પરના ‘ત્યાં સુધી સંસાર છે.’ આહાહા...! પોતાની ચિંતા કે પોતાના ભાવ સિવાય કોઈપણ વિકલ્પ આવે એ સંસાર છે. આહાહા...!

સંસાર આત્માથી ભિન્ન નથી રહેતો. સ્ત્રી, કુટુંબ, પૈસો, લક્ષ્મી, મકાન, સંસાર નથી, એ તો પર ચીજ છે. પરમાત્મા સંસાર તો એને કહે છે કે તારી ચીજથી વિરુદ્ધ તારી દષ્ટિ અને રાગ-દ્વેષ તારી પર્યાયમાં રહે છે એ સંસાર છે. સ્ત્રી, કુટુંબ, પરિવાર એ તો પર ચીજ છે. એ સંસાર નથી. એ તારો અવગુણ છે એ તારી પર્યાયમાં છે. તારો અવગુણ-સંસાર કંઈ બહારમાં નથી. આહાહા...!

અહીં તો ત્યાં સુધી કહ્યું... આહાહા...! કે અગ્નિમાં જ્યાં સુધી લાકડા પડ્યા હોય ત્યાં સુધી અગ્નિ વૃદ્ધિ પામે છે. તેમ જ્યાં સુધી જીવને પરનું લક્ષ રહેશે... આહાહા...! જ્યાં સુધી અગ્નિમાં ઇન્ધન છે ત્યાં સુધી અગ્નિ પ્રગટશે. એમ જ્યાં સુધી આત્મામાં પરદ્રવ્ય

તરફનો વિકલ્પ રહેશે... આહાહા...! ત્યાં સુધી સંસાર છે. પરદ્રવ્ય તરફનો રાગ, ચાહે તો પંચપરમેષ્ઠી હોય, ત્રણલોકના નાથ ઉપર લક્ષ જશે તો રાગ ઉત્પન્ન થશે અને રાગ એ સંસાર છે. આહાહા...! સ્ત્રી, કુટુંબ એ તો પરદ્રવ્ય છે. એ તો તારી પાસે છે જ નહિ. સ્ત્રી, કુટુંબ, પૈસો, લક્ષ્મી, મકાન એ તો પરમાં છે. તારી પાસે તો પોતાના ચૈતન્યને ભૂલીને પરદ્રવ્યમાં તારું લક્ષ જાય છે અને પરદ્રવ્યના લક્ષમાં આ મારું છે, મારું છે એવી કલ્પના ઊઠે છે એ સંસાર છે. ત્યાં સુધી સંસાર છે. જ્યાં સુધી અગ્નિમાં લાકડી પડી છે ત્યાં સુધી અગ્નિ પ્રજ્વલિત છે. એમ આત્મામાં ચૈતન્ય-ચૈતન્ય અગ્નિ.. જ્યાં સુધી રાગ આવે છે ત્યાં સુધી રાગ સળગે છે, રાગ સળગશે. આહાહા...! ચૈતન્યપ્રભુ નહિ સળગે. આહાહા...!

આવી વાત સાંભળી ન હોય હજી. હવે એને સાંભળ્યા વિના સમજાય કેવી રીતે? આ ચોર્યાશીના અવતારમાં રખડવાનું. દુઃખી-દુઃખી છે ઇ. કીડા, કાગડા, ભૂંડ, નરક ને નારકીના ભવ અનંત કર્યા છે. અનંત અનંત ભવ કર્યા છે. આ ભવ, પહેલા ભવ. ભવ... ભવ... ભવ... અનંત અનંત કર્યા. એ મિથ્યાત્વને લઈને. નિજ દ્રવ્યની દૃષ્ટિ છોડીને પરદ્રવ્યનો આશ્રય લઈને લાભ માન્યો એ તો મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. આહાહા...! એ કારણે ચાર ગતિમાં અનંતા ભવ કરે છે, રખડે છે. આહાહા...! ‘પદ્મપ્રભમલધારિદેવ’ કડક છે. દૃષ્ટાંત કેવું કહ્યું!

‘ઇન્ધનયુક્ત અગ્નિ વૃદ્ધિ પામે છે...’ એમ આત્મામાં પોતાના સ્વભાવને છોડીને પરદ્રવ્યના વિકલ્પમાં રોકાશે તો સંસાર સળગશે. તને સંસાર ઉત્પન્ન થશે. જન્મ-મરણમાં જવું પડશે. આહાહા...! આવું સાંભળવા મળે નહિ એ કે દિ’ વિચાર કરે? બધા કરો, વ્રત કરો, તપ કરો, અપવાસ કરો, આ કરો, બસ! એ કરો કરો ને કરો. મહાવ્રત લઈ લ્યો, મુનિપણું લઈ લ્યો, નગ્નપણું થઈ જાવ. પણ સમકિત વિના તારું નગ્નપણું દ્રવ્યલિંગ ધારણ છે. આહાહા...! આત્મજ્ઞાન વિનાની બધી ચીજ મિથ્યા ભ્રાંતિ છે. આહાહા...! ૨૪૬ થયો.

ગાથા-૧૪૬

परिचत्ता परभावं अप्पाणं झादि णिम्मलसहावं।

अप्पवसो सो होदि हु तस्स दु कम्मं भणंति आवासं।।१४६।।

परित्यज्य परभावं आत्मानं ध्यायति निर्मलस्वभावम्।

आत्मवशः स भवति खलु तस्य तु कर्म भणन्त्यावश्यम्।।१४६।।

अत्र हि साक्षात् स्ववशस्य परमजिनयोगीश्वरस्य स्वरूपमुक्तम्।

यस्तु निरुपरागनिरंजनस्वभावत्वादौदयिकादिपरभावानां समुदयं परित्यज्य कायकरणवाचामगोचरं सदा निरावरणत्वान्निर्मलस्वभावं निखिलदुरघवीरवैरिवाहिनीपताकालुंटाकं

નિજકારણપરમાત્માનં ધ્યાયતિ સ એવાત્મવશ ઇત્યુક્તઃ । તસ્યાભેદાનુપચારરત્નત્રયાત્મકસ્ય નિખિલબાહ્યક્રિયાકાંડાડંબરવિવિધવિકલ્પમહાકોલાહલપ્રતિપક્ષમહાનંદાનંદપ્રદનિશ્ચયધર્મ-શુક્લધ્યાનાત્મકપરભાવશ્યકકર્મ ભવતીતિ ।

પરભાવ છોડી, આત્મને ધ્યાવે વિશુદ્ધસ્વભાવને,
છે આત્મવશ તે સાધુ, આવશ્યક કરમ છે તેહને. ૧૪૬.

અન્વયાર્થ :- [પરભાવં પરિત્યજ્ય] જે પરભાવને પરિત્યાગીને [નિર્મલસ્વભાવમ્] નિર્મળ સ્વભાવવાળા [આત્માનં] આત્માને [ધ્યાયતિ] ધ્યાવે છે, [સઃ ખલુ] તે ખરેખર [આત્મવશઃ ભવતિ] આત્મવશ છે [તસ્ય તુ] અને તેને [આવશ્યમ્ કર્મ] આવશ્યક કર્મ [મળન્તિ] (જિનો) કહે છે.

ટીકા :- અહીં ખરેખર સાક્ષાત્ સ્વવશ પરમજિનયોગીશ્વરનું સ્વરૂપ કહ્યું છે.

જે (શ્રમણ) નિરુપરાગ નિરંજન સ્વભાવવાળો હોવાને લીધે ઔદયિકાદિ પરભાવોના સમુદાયને પરિત્યાગીને, નિજ કારણપરમાત્માને—કે જે (કારણપરમાત્મા) કાયા, ઇન્દ્રિય અને વાણીને અગોચર છે, સદા નિરાવરણ હોવાથી નિર્મળ સ્વભાવવાળો છે અને સમસ્ત *દુરઘરૂપી વીર શત્રુઓની સેનાના ધ્વજને લૂંટનારો છે તેને—ધ્યાવે છે, તેને જ (—તે શ્રમણને જ) આત્મવશ કહેવામાં આવ્યો છે. તે અભેદ-અનુપચાર-રત્નત્રયાત્મક શ્રમણને સમસ્ત બાહ્યક્રિયાકાંડ-આડંબરના વિવિધ વિકલ્પોના મહા કોલાહલથી પ્રતિપક્ષ *મહા-આનંદાનંદપ્રદ નિશ્ચયધર્મધ્યાન તથા નિશ્ચયશુક્લધ્યાનસ્વરૂપ પરમાવશ્યક-કર્મ છે.

ગાથા-૧૪૬ ઉપર પ્રવચન

૧૪૬.

પરિચ્છતા પરભાવં અપ્પાણં જ્ઞાદિ ણિમ્મલસહાવં ।

અપ્પવસો સો હોદિ હુ તસ્સ દુ કમ્મં મળંતિ આવાસં ।।૧૩૫ ।।

નીચે શ્લોક.

પરભાવ છોડી, આત્મને ધ્યાવે વિશુદ્ધસ્વભાવને,

છે આત્મવશ તે સાધુ, આવશ્યક કરમ છે તેહને. ૧૪૬.

* દુરઘ = દુષ્ટ અઘ; દુષ્ટ પાપ. (અશુભ તેમ જ શુભ કર્મ બંને દુરઘ છે.)

+ પરમ આવશ્યક કર્મ નિશ્ચયધર્મધ્યાન તથા નિશ્ચયશુક્લધ્યાનસ્વરૂપ છે—કે જે ધ્યાનો મહા આનંદ-આનંદના દેનારાં છે. આ મહા આનંદ-આનંદ વિકલ્પોના મહા કોલાહલથી વિરુદ્ધ છે.

‘ટીકા :- અહીં ખરેખર સાક્ષાત્ સ્વવશ...’ આત્માને વશ ‘પરમજિનયોગીશ્વરનું સ્વરૂપ કહ્યું છે.’ મુનિ તો આત્માને વશ થયા છે. મુનિ એ પંચમહાવ્રત અને રાગની, દેહની ક્રિયામાં નથી. આહાહા...! નગ્નપણું એ તો જડની ક્રિયા છે. પંચમહાવ્રત એ આસ્રવ દુઃખની ક્રિયા છે. આહાહા...! મુનિ એમાં રહેતા નથી. આહાહા...! કહે છે કે ‘અહીં ખરેખર સાક્ષાત્ સ્વવશ પરમજિનયોગીશ્વરનું...’ પરમજિનયોગીશ્વર. આત્મા આત્મામાં લગાવવો. લગની લગાવી અંદર એકાગ્ર થવું. અતીન્દ્રિય વીતરાગતા અને અતીન્દ્રિય જ્ઞાન-આનંદ, એમાં પરમ ઉત્કૃષ્ટપણે લીનતા થવી એ મુનિપણું છે. બાકી તો બધા વેષધારી દ્રવ્યલિંગી છે. આહાહા...!

‘જે (શ્રમણ) નિરુપરાગ નિરંજન સ્વભાવવાળો હોવાને લીધે ઔદયિકાદિ પરભાવોના સ્મુદાયને પરિત્યાગીને,...’ આહાહા...! શું કહે છે? એથી વધારે લીધું. જે મુનિ પોતાનો નિરુપરાગ-રાગરહિત નિરંજન સ્વભાવવાળા એવો પ્રભુ, એવો હોવાને કારણે ઔદયિકાદિ... આહાહા...! રાગનો ઉદયભાવ, ઉપશમભાવ, ક્ષયોપશમભાવ, ક્ષાયિકભાવ. ‘ઔદયિકાદિ પરભાવોને સમુદાયને પરિત્યાગીને,...’ આહાહા...! આધા ગયા. પરદ્રવ્યનું લક્ષ છોડીને પછી દ્રવ્યનો ભેદ છોડવો, હવે કહે છે કે... આહાહા...! તારી પર્યાયમાં જે ઔદયિકભાવ થાય છે, ઉદય, ઉપશમ, ક્ષયોપશમ, ક્ષાયિક, એને પણ છોડીને ત્રિકાળી તત્ત્વની દૃષ્ટિ કરવી. આહાહા...! એક સમયમાં ત્રિકાળી નિત્યાનંદ પ્રભુ સચ્ચિદાનંદ - સત્ ચિદાનંદ આત્મા ધ્રુવ બિરાજે છે... આહાહા...! પર્યાયનું લક્ષ છોડી ત્રિકાળીનું લક્ષ કરવું અને દૃષ્ટિ ત્યાં લગાવવી. એ સ્વવશ પ્રાણી છે, એ સ્વાધીન છે અને તેને ધર્મ થાય છે. પરને વશ થાય છે તેને ધર્મ થતો નથી.

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)